

*Грижак Л. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

*Приймаченко А. В.,
магістр кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ПОВТОР ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ В ПОЕЗІЇ ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА

Анотація. У статті досліджено особливості функціонування лексичних і синтаксичних стилістичних повторів у збірці поезій Вільяма Блейка «Пісні невинності та пісні досвіду», зокрема, визначено їх типи, функціональні та комунікативно-прагматичні особливості застосування.

Ключові слова: стилістична фігура, повтор, поезія, лексичний, синтаксичний.

Постановка проблеми. Стилiстичнi фiгури посiдають чiльне мiсце в поетичному дискурсi, оскiльки надають йому образностi, експресивностi та виразностi. Завдяки ним поет створює особливу iндивiдуально-iнтимну атмосферу, акцентуючи увагу на певних символах, образах, деталях, iдеях тощо. Одним з таких дiєвих засобiв, який надає експресiї, емоцiйноi виразностi поезiї та композицiйно формуює художню картину поетичного твору, є стилiстичний повтор. Виступаючи текстотворювальним елементом дискурсу, стилiстичний повтор є не тiльки засобом когезiї та когерентностi тексту, але й дозволяє автору привернути увагу читача до важливого фрагмента тексту. Таким чином, вивчення ролi повтору в поетичному дискурсi дозволяє проникнути в авторськi задуми, розкрити й iнтерпретувати їх. У загальнолiнгвiстичному планi дослідження функціонування та комунікативно-прагматичної ролі повтору в тексті поезій сприятиме розвитку й поглибленню теоретичних і практичних засад лінгвістики тексту, зокрема комунікативно-прагматичних аспектів функціонування виражальних засобів мови в поетичних творах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням повтору займалися багато вітчизняних (В. Кухаренко [9], О. Мороховський та ін. [13]) і зарубіжних стилістів (І. Арнольд [1], І. Гальперін [4] та ін.). Серед останніх досліджень слід виокремити праці О. Берегової [3], Д. Кайсіної [6], М. Костюк [8], Л. Мужеловської [11], І. Соколової [12], в яких науковці дослідили види, функції та роль повтору на матеріалі різних мов.

Так, О. Берегова, досліджуючи види повтору в іспанській народній загадці, приходять до висновку, що «фігури повтору сприяють акцентуванню уваги слухача, психологізації смислового й емоційного посилення, вираженню ритмічної організації та зв'язності тексту загадки» [3, с. 105]. Д. Кайсіна стверджує, що «повтор однотипних синтаксичних конструкцій автоматизує сприйняття, що полегшує прийняття ідеї, запропонованої ідеатором» [6, с. 29].

Проаналізувавши функції повторів у поезії французьких поетів кінця XIX ст., М. Костюк виокремлює такі основні функції повтору: «прийм акцентування уваги читача, створен-

ня особливого пісенного ритму у вірші, виділення головної ідеї поезії, підкреслення взаємозв'язку образів» [8].

На художньо-естетичних функціях повтору як стилістичного засобу творення експресії наголошує й Л. Мужеловська, розглянувши функціонування повторів у поетичному мовленні Олександра Олеса [11].

У дисертаційному дослідженні І. Соколової простежено комунікативно-прагматичні характеристики повтору в текстах-анонсах, у результаті чого авторка зазначає, що «в прагматико-комунікативному аспекті повтор виступає одним із засобів реалізації прагматичної інтенції продуцента в процесі текстотворення, а також як засіб реалізації прагматичної настанови реципієнта для адекватного розуміння тексту» [12, с. 6].

Однак, незважаючи на велику кількість праць, які досліджують повтор як мовне явище, особливості його функціонування в поезії одного з найвидатніших англійських поетів епохи романтизму Вільяма Блейка досі не були предметом вивчення в лінгвістичних працях. Слід також зауважити, що на відміну від численних літературознавчих праць, в яких розкривається літературне значення, філософські, естетичні мотиви творчості В. Блейка (напр., Ж. Батай [2], Т. Демко [5]), мовні атрибути його поезій мало вивчалися лінгвістами сучасності.

Мета статті – проаналізувати функціональні та комунікативно-прагматичні особливості використання лексичних і синтаксичних повторів у збірці поетичних творів В. Блейка «Пісні невинності та пісні досвіду» [15].

Виклад основного матеріалу. У роботі повтор визначається як «фігура мови, що полягає у дво- або кількаразовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих компактно або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [14, с. 496]. Таким чином, стилісти виокремлюють звукові, морфемні, лексичні та синтаксичні повтори. Обмежений обсяг статті не дає змоги докладно висвітлити всі види повторів, тому в дослідженні ми розглянемо тільки два останні види. У ході роботи нами проаналізовано 46 поезій В. Блейка зі збірки віршів «Пісні невинності та пісні досвіду» [15].

Неординарна людина свого часу, провидець, якого багато сучасників вважали божевільним [2, с. 60], В. Блейк «віддавав перевагу видінням свого поетичного генія, а не прозової реальності зовнішнього світу» [2, с. 61]. Т. Демко зазначає, що робота поета «сповнені невловимого, на перший погляд, символі-

му, контрастують із творчістю сучасників, утверджуючи нові поняття й художній світ [5, с. 249].

Т. Еліот виділяв два основні мотиви творчості В. Блейка – людська душа та чесність. Художнику слова притаманна глибока зацікавленість емоціями людини та пізнання їх, тому в поезіях автор зображує емоції в простих і абстрактних формах. Саме емоції є інструментом опису людської душі [16].

Лексичні та синтаксичні повтори можуть мати різні композиційні види залежно від місця повторюваної лексичної чи синтаксичної одиниці, однак мовознавці не мають єдиного погляду на їх види та кількість. Проаналізувавши низку джерел із тематики дослідження [1; 7; 8; 9; 14], ми виокремлюємо в поетичному дискурсі В. Блейка такі види лексичних і синтаксичних стилістичних повторів залежно від способу їх розташування в синтаксичних одиницях: *анадиплосис, анафора, епіфора, кільцевий повтор, паралелізм, простий повтор, послідовний повтор, симплока, хіазм*.

Розглянемо особливості використання кожного виду повторів у досліджуваній збірці поезій В. Блейка, які поет талановито використовує для надання своїм творам виразності, оригінальності й експресивності.

Стилістична фігура анадиплосису (зіткнення) полягає у звуковому чи словесному повторенні кінця віршованого рядка та початку наступного [9, с. 284]. Наприклад: *“Thy Maker lay, and wept for me: / Wept for me, for thee, for all”* [15, с. 21–22].

У досліджуваній збірці поезій виявлено сім прикладів повтору цього виду. Так, у деяких строфах автор уживає анадиплосис як засіб плавного переходу від одного рядка до іншого, зв’язуючи їх структурно та семантично й транслюючи ідею Божої посмішки, адресованої всім на світі як символ Божого благословення: *“Wept for me, for thee, for all, / When He was an infant small. / Thou His image ever see, / Heavenly face that smiles on thee, / Smiles on thee, on me, on all; / Who became an infant small”* [15, с. 22]. Окрім анадиплосису, у цих строфах поезії митець також використовує епіфору *“an infant small”* як аллюзію на народження Ісуса Христа.

Слід зауважити, що В. Блейку властивий синкретизм різних видів повторів, тому неодноразово (10 разів) різні види лексичних і синтаксичних повторів траплялися у віршах одночасно, створюючи міцну композиційну єдність. Приміром, у нижченаведеному прикладі строфічна анафора межує з простим повтором. Слово *“every”*, яке використовується в обох видах повтору, отримало експресивну виразність і значимість: *“In every cry of every Man, / In every Infants cry of fear, / In every voice; in every ban, / The mind-forg’d manacles I hear”* [15, с. 42].

Анафора є фігурою мови, що утворюється повторенням певних звуків, слів чи синтаксичних конструкцій на початку суміжних мовних одиниць [14, с. 25], наприклад: *“Piping down the valleys wild, / Piping songs of pleasant glee”* [15, с. 3]. У збірці поезій виявлено 47 випадків застосування анафори. У нижченаведених строфах, повторюючи лексеми *“And I”* на початку кожного рядка, автор увиразнює послідовність дій, які в кінці приводять до певного результату: *“And I made a rural pen, / And I stain’d the water clear, / And I wrote my happy songs, / Every child may joy to hear”* [15, с. 3].

Цікавим є також приклад, де за допомогою анафори автор імплементує риторичне запитання, яке виражає його ставлення до інших людей, його відчуття чужого болю: *“Can I see another’s woe, / And not be in sorrow too? / Can I see another’s grief, / And not seek for kind relief?”* [15, с. 5]. Окрім

перехресного анафоричного повтору в цих рядках, поет також використовує повтор синонімічних лексем *“woe”* та *“grief”* із метою надання певної семантичної єдності строфам, а словам – більшій емоційності, не відволікаючи уваги від первинної ідеї автора.

Епіфора – фігура мови, що утворюється повтором певних мовних елементів у закінченнях суміжних віршових рядків, строф, речень, абзаців, розділів твору [14, с. 175], наприклад: *“But I said “I’ve a pretty rose tree” / And I passed the sweet flower o’er. / Then I went to my pretty rose tree, / To tend her by day and by night”* [15, с. 39]. Епіфора творить виразний художньо-стильовий ефект: підсилює значення повторюваного мовного елемента, сприяє появі «по вертикалі» нового мікрообразу, підтекстових асоціацій [14, с. 176]. В. Блейк уживав епіфору в досліджуваній збірці віршів 15 разів. У поезії *“The School Boy”* автор ототожнює образ школи з холодним вітряним днем, який вривається в тепле літо. І саме «поява» цього холодного вітру підкреслюється за допомогою епіфори, вираженої словом *“appear”*, наприклад: *“How shall the summer arise in joy / Or the summer fruits appear? / Or how shall we gather what griefs destroy / Or bless the mellowing year, / When the blasts of winter appear?”* [15, с. 7].

Іншою композиційною фігурою в поезії В. Блейка є кільцевий повтор, який базується на тому, що повторювана одиниця (слово, словосполучення, пропозиція) знаходиться й на початку, і в кінці уривка, утворюючи своєрідну рамку [4, с. 260]. Цю фігуру поет майстерно використовує в нижченаведеному прикладі, де за допомогою кільцевого повтору лексеми *“mystery”* акцентує увагу читача на образі дерева, який утілений у цьому слові: *“Soon spreads the dismal shade / Of Mystery over his head, / And the caterpillar and fly / Feed on the Mystery”* [15, с. 43]. Вагомість цього образу розкривається в подальших строфах, де дерево породжує плід обману (*the fruit of Deceit*) і на якому ворон як символ зла робить своє гніздо (*“In its thickest shade”*). У досліджуваному поетичному дискурсі виявлено тільки два приклади кільцевого повтору.

Цікавим є також застосування кільцевого повтору у вірші *“The Tyger”*, де поет, щоб підкреслити могутність та красу тигра, повторює перший рядок у кінці вірша, змінивши модальне дієслово *“could”* на *“dare”*, таким чином посилюючи семантичну когерентність тексту:

“Tyger Tyger, burning bright, / In the forests of the night; / What immortal hand or eye, / Could frame thy fearful symmetry? <...> Tyger Tyger burning bright, / In the forests of the night: / What immortal hand or eye, / Dare frame thy fearful symmetry?” [15, с. 37].

Паралелізм – фігура мови, яка побудована на паралельному використанні (повторі) однієї й тієї ж синтаксичної структури з тотожною модальністю (спонукальною, питальною чи оповідною), однаковим порядком слів та ідентичним інтонаційним малюнком [14, с. 175]. У вірші *“A Little Boy Lost”* В. Блейк використовує паралельні речення для критики проблем клерикального характеру: *“The weeping child could not be heard, / The weeping parents wept in vain; / They strip’d him to his little shirt, / And bound him in an iron chain; / And burn’d him in a holy place”* [15, с. 45]. Автор змальовує жахливу картину, де невинну дитину, «носія» Бога, приговорюють до смерті іменем самого Бога, який є не чим іншим, як зброєю в руках церкви. Поет удається до використання цієї фігури мови лише 3 рази.

У нижченаведеному прикладі, окрім паралельного повтору, який надає експресивності опису тигра ("And what shoulder, and what art / Could twist the sinews of thy heart? / And, when thy heart began to beat, / What dread hand and what dread feet?" [15, с. 38]), виявлено простий вид повтору словосполучення "thy heart". Простим вважається такий тип повтору мовних одиниць, коли вони не мають фіксованого місця в реченні [9, с. 79]. У досліджуваному поетичному дискурсі виокремлено 13 випадків повтору цього виду.

На переконання В. Кухаренко, послідовний повтор, який є ланцюжком близько розташованих один до одного повторів, є найбільш виразним видом повторів, який характеризується піком емоційного вияву мовця [9, с. 79]. У наступному прикладі послідовний повтор реалізується у формі звертання й указує на благання хлопчика до батька, виражаючи емоції страху та розгубленості: "Father! father! where are you going? / O do not walk so fast. / Speak, father, speak to your little boy, / Or else I shall be lost" [15, с. 20]. Цей вид повтору траплявся у віршах 16 разів.

Варіацією паралельного повторення мовних одиниць є симплока – фігура синтаксичного паралелізму в суміжних строфах [7, с. 263]. Цей вид повтору має два підвиди: а) поєднання анафори й епіфори в суміжних рядках; б) паралелізм в середині строф із різними початками та закінченнями [7, с. 263]. У досліджуваному дискурсі симплока другого підвиду трапляється 5 разів, наприклад: "For Mercy has a human heart, / Pity a human face, / And Love, the human form divine, / And Peace, the human dress". У цьому фрагменті за допомогою симплоки автор наголошує на чотирьох божественних чеснотах, притаманних людині: милосерді, жалості, любові й миру.

Ще один вид повторів, виявлений у поезії В. Блейка, є також різновидом паралелізму – хіазм (1 приклад). Його особливістю є зміна синтаксичних зв'язків між членами синтаксичної конструкції, які повторюються [13, с. 154], наприклад: "And wish to lead others, when they should be led" [15, с. 11]. У реченні автор змінює синтаксичну роль дієслова "lead" з додатка на частину присудка з метою критики архаїчних соціальних норм і релігійних інститутів, наголошуючи, що вони потребують оновлення й нового взірця.

Загальні результати дослідження лексичних і синтаксичних повторів у збірці поезій В. Блейка «Пісні невинності та пісні досвіду» відображені в таблиці 1.

Як свідчать результати дослідження особливостей використання лексичних і синтаксичних повторів у поезіях В. Блейка, поет надавав перевагу анафорі для створення особливої атмос-

фери емоційної виразності у віршах, а найменшу кількість разів застосовував кільцевий повтор і хіазм.

Висновки. У віршах В. Блейка використовується багато видів лексичних і синтаксичних повторів, які несуть різне смислове навантаження й мають різні художньо-естетичні функції, проте слугують дієвими стилістичними засобами творення структурної та смислової єдності тексту, надання поезії виразності й експресії. Автор майстерно підбирає ті повтори, які допомагають йому краще передати символіку та динаміку образів, створених ним, із метою вплинути на емоції та відчуття читача. Варто зазначити, що найчастіше автор використовує такий тип повтору, як анафора.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо як у дослідженні мовних особливостей віршів В. Блейка, так і у вивченні функціонування інших засобів створення виразності в його поезії.

Література:

1. Арнольд И. Стилистика современного английского языка. Стилистика декодирования : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности № 2103 «Иностранные языки»] / И. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1981. – 295 с.
2. Батай Ж. Литература и Зло / Ж. Батай ; пер. с фр. и коммент. Н. Бунтман и Е. Домогацкой. – М. : МГУ, 1994. – 166 с.
3. Берегова О. Стилистика декодування: прийом повтору в іспанській народній загадці / О. Берегова // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 43(1). – С. 99–106.
4. Гальперин И. Очерки по стилистике английского языка / И. Гальперин. – М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. – 460 с.
5. Демко Т. Концептосфера поеми Вільяма Блейка «Видіння дочок Альбіону» / Т. Демко // Іноземна філологія. – 2014. – Вип. 127(1). – С. 249–256.
6. Кайсіна Д. Повтор як засіб сугестивного впливу (на матеріалі англомовних ідеаційних промов) / Д. Кайсіна // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2016. – Вип. 24. – Том 2 – С. 27–30.
7. Квятковский А. Поэтический словарь / А. Квятковский. – М. : Сов. энцикл., 1966. – 376 с.
8. Костюк М. Функції і види повторів у творах французьких поетів / М. Костюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2014. – № 5. – С. 96–100.
9. Кухаренко В. Практикум по стилистике английского языка. Seminars in Stylistics : [учеб. пособие] / В. Кухаренко. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 184 с.
10. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
11. Мужеловська Л. Повтор як стилістичний засіб творення експресії в поетичному мовленні Олександра Олеся / Л. Мужеловська // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 12. – С. 224–229.
12. Соколова І. Прагматико-комунікативні характеристики категорії повтору в текстах-анонсах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / І. Соколова. – Х., 2002. – 19 с.
13. Мороховский А. Стилистика английского языка : [учеб. пособие для студентов ин-тов и фак. иностр. яз.] / А. Мороховский, О. Воробьева, Н. Лихошерст, З. Тимошенко. – Киев : Вища школа, 1984. – 248 с.
14. Українська мова. Енциклопедія / НАН України : Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні ; Інститут української мови / ред. В. Русанівський. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2000. – 750 с.
15. Blake W. Songs of Innocence and Songs of Experience / W. Blake. – New York : Dover Publications, 1992. – 52 p.
16. Eliot T. The Sacred Wood: Essays on Poetry and Criticism / T. Eliot [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bartleby.com/200/sw13.html>.

Таблиця 1

Лексичні та синтаксичні повтори в збірці поезій В. Блейка «Пісні невинності та пісні досвіду»

Вид повтору	Кількість прикладів
анадиплосис	7
анафора	47
епіфора	15
кільцевий повтор	2
паралелізм	3
простий повтор	13
послідовний повтор	16
симплока	6
хіазм	1

Грижак Л. М., Приймаченко А. В. Повтор как средство создания эмоциональной выразительности в поэзии Вильяма Блейка

Аннотация. В статье исследованы особенности функционирования лексических и синтаксических стилистических повторов в сборнике стихов Уильяма Блейка «Песни невинности и песни опыта», в частности, определены их типы, функциональные и коммуникативно-прагматические особенности применения.

Ключевые слова: стилистическая фигура, повтор, поэзия, лексический, синтаксический.

Hryzhak L., Pryimachenko A. Repetition as a means of creation of emotional expressiveness in William Blake's poetry

Summary. The paper deals with the peculiarities of functioning of lexical and syntactic stylistic repetition in William Blake's collection of verses "Songs of Innocence and Songs of Experience". The authors examine types of repetition used in poems as well as their functional and communicative-pragmatic features.

Key words: figurative language, repetition, poetry, lexical, syntactic.